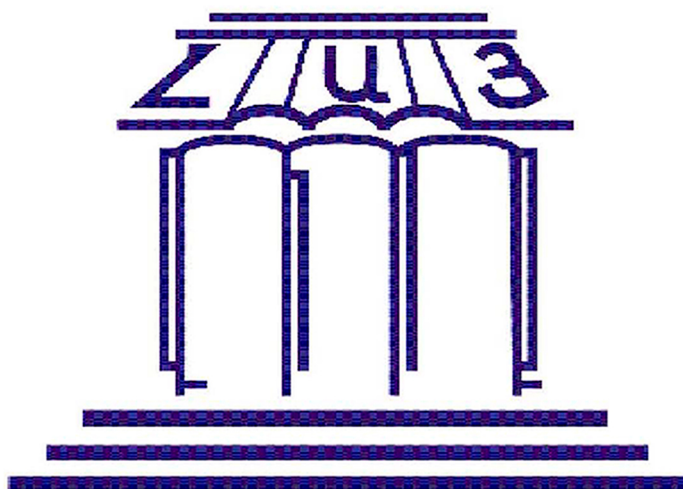

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
նշ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով

ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

10852

ЗКЮП
4-89

4-89

1

Պատժարներ բոլոր յերկրների, միացե՛ր

Թ. ԿՐԻՍՏԵՆԻՆԸ

ՊԱՏԿՈՄՆԵՐԸ

ՅԵՎ,

ԴՊՐՈՑԸ

№ 18

Հրատարակողն էմիլիանի Գալ Լուսարամի.

ՅԿԻՈՂ

4-89

24.05.2013

10852

335-54

4-84

3 կտոն

4-83

4-15

1 DEC 2009

Պրոկտարներ ըստ յերկրների, միացե՛ք

Մ. ԿՐԹԻՊԵՆԻՆ

24 SEP 2006

ՊԱՏԿՈՄՆԵՐԸ

ՅԵՎ

ԴՊՐՈՑԸ

127

151

№ 18.

Հրատարակություն Լենինականի Գալ. Լուսրաժնի.

Այս հրատարակությունը Լենգալյուսբաժինը նվիրում է
Հայաստանի Ս. Խ. Հ. Լենինյան պատկանական կազմա-
կերպության

**ՅԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԿՈՄՄՈՆԻՍՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ՏԻՊԸ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՍԻՍՏԵՄԻ ՄԵՋ**

3936-89

Տպարան Լենգալբաղդորժկովի Տեղական Տնտեսության բաժնի
Լենինական, 1924 թ.

**ՅԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԿՈՄՄՈՆԻՍՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՅԵՎ ՆՐԱ ՏԻՊԸ
ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՍԻՍՏԵՄԻ ՄԵՋ**

Յերեխաների կոմունիստական շարժում—ահա մի
նոր գործոն, վոր հանդես է յեկել վերջին տարիներս
պրոլետարական յերեխաների կյանքի մեջ: Ընդամենը մի
տարի, տարի ու կես առաջ ծագելով այդ շարժումը, մի
հուժկու, անսովոր ուժեղ հորձաքնով յուր մեջ է քաշում,
շարժման մեջ դնում յերեխաների նորանոր, ավելի ու ա-
վելի մեծ մասսաներ: Դպրոցի կողքին, վոր մինչև այժմ
յերեխաներին կազմակերպող համարյա միակ գործոնն
էր, յերեվան է գալիս մի նոր կազմակերպություն—պատ-
կանականությունը: Մանկավարժները տեսնում են այդ
ծավալվող շարժումը, նրանցից մի քանիսը նայում են
այդ շարժման վրա անհանգստությամբ, վրդովմունքով,
կասկածամտությամբ, մյուսները խնդազին վողջունում
են այդ մատող կազմակերպությունը. բայց թե այս և
թե այն խմբերը հարց են տալիս, թե դպրոցը ինչպիսի փոխ-
հարաբերության մեջ պիտի լինի դեպի այդ ծավալվող
շարժումը: Այդ հարցին պատասխան տալն անհրաժեշտ է
թե դպրոցի և թե յերեխաների կոմունիստական շարժման
համար: Յերեխաների կոմունիստական շարժումը հեղա-
փոխության ծնունդ է: Հեղափոխությունն յուր ծավալման
պրոցեսսի ընթացքում գործի մեջ է քաշում, ներգործա-
կան մասնակցության է կոչում ավելի ու ավելի նոր խա-
վեր: Կոչ մասսայական մասնակցությունը քաղաքական
կյանքի ու աշխատանքի մեջ, յերիտասարդության մաս-
սայական կազմակերպված մասնակցությունը հեղափոխա-

կան կյանքի մեջ — սրանք տհա այդ ծավալման ճանապարհի վրա ետապներ են: Յերեխաների կազմակերպված մասնակցութիւնն հասարակական — քաղաքական կյանքի մեջ — սա եւ այդպիսի ետապներից մեկն է:

Յերեխաների կոմմունիստական շարժումը տարերային կարգով եւ սկիզբն առնում: Սկզբում Գերմանիայում: Այդ շարժման առաջին քայլերին ահանաւոր ընկերներն ասում են. «Յերեխան հազարից ավելի 9-ից մինչև 14 տարեկան հասակի յերեխաներ կազմակերպվում են կոմմունիզմի դրոշակի տակ եւ պրոլետարիատի մարտական կազմակերպութիւնը մի քանի բնորոշ առանձնահատկութիւններով կրկնելով — լարված կերպով պատրաստվում են դասակարգային ահեղ մենամարտի մոտեցող վայրկյանին. եւ փոշ միայն պատրաստվում են, այլ եւ ժամանակ առ ժամանակ ցուցադրական փորձեր են անում: Յերը եւ ինչպես եւ առաջ յեկել այդ շարժումը: Դժվար եւ վորոշել զրա ծագման վայրկյանը: Նա այնպես անսպասելիորեն տարերային կարգով կատարվեց... զբում են գերմանացի ընկերները:»)

Առաջանալով Գերմանիայում՝ այդ շարժումը շատ արագ կերպով դուրս ե գալիս յերկրի սահմաններից. Ավստրիան, Չեխիան, Դանիան, Հոլլանդիան, Շվեյցարիան, Ամերիկան բռնված են արդեն յերեխաների կոմմունիստական խմբերով եւ մասնակցում են յերեխաների կոմմունիստական խմբերի միջազգային կոնֆերենցիային 1923 թվին, սեպտեմբերին: Դեռ տարեցտարի, ամսեամիս վարարում ե ու հեղեղում, յուր մեջ քաշելով պրոլետարական յերեխաների նորանոր հազարներ, դասելով նրանց յերեխաների կոմմունիստական խմբերի կազմակերպված բանակների մեջ: Մեզ մոտ՝ Սորհրդային Միութիւնի մեջ յերեխաների կոմմունիստական շարժումը

*) Эдвин Гернле. «Работы в коммунистических детских группах», изданные ЦККСМУ и жур. «Путь просвещения», Харьков, 1923 г.

1922 թվին ե ծագել ե այժմ այդ շարժումն յուր մեջ հարյուր հազարից ավելի պրոլետարական յերեխա յե հաշվում: Յուր ծագման առաջին խել որից նա մասսայական բնույթ ե ընդունում, որեցոր աճում ե ընդարձակվում ե:

Վերոնք են յերեխաների կոմմունիստական շարժման նպատակները, անելիքներն ու միջոցները: Ամենից առաջ դա դաստիարակութիւն մի նոր, բոլորովին այլ կազմակերպութիւն ե: Յերեխաների կոմմունիստական շարժումը պրոլետարական յերեխաների կոմմունիստական, դասակարգային դաստիարակութիւն ե: Վերոնք են այդ դաստիարակութիւնի միջոցները, նրա մեթոդիկան: Նրա միջոցները շատ են, բայց ամենագլխավոր, հիմնական միջոցը պրոլետարական յերեխայի սերտագույն կապը, նրա ախտիվ մասնակցութիւնն ե յուր դասակարգի կովի ե աշխատանքի մեջ:

Յերեխաների կոմմունիստական խմբերը ամենալճոական կերպով միանգամ ընդ միշտ հողս են ցնտեցնում դաստիարակութիւնի մեջ քաղաքական չեղորութիւնի ցնորքները: Վճռականորեն ու կտրական կերպով նրանք խորտակում են ընդհանրապես «ազատ մարդկային անձնավորութիւն» դաստիարակութիւնի մշուշապատ իդեալները: Ազատ ինչ բանից, բուրժուազիական իդեոլոգիայի ուղիներին, կրօնական նախապաշարմունքների մածուցիկ վոստայինց, մեղանական ավանդութիւնների ծանր ու դժվարին բեռն: Այն, յերեխաների կոմմունիստական խմբերը իրանց անդամներին դաստիարակում են այդպիսի ազատութիւն: Բայց յերեխաների կոմմունիստական շարժմանը յուրաքանչյուր մասնակից անգամ աշխատավորների կողմէկալովի մարդված, կարգ ու կանոնին վարժված մի անդամ ե: Յերեխաների կոմմունիստական խմբերը ե նրանց ազատութիւնը բանիւր դասակարգի շինարարութիւնը, նրա պայքարին մասնակցող գիտակից անդամի ազատութիւնն ե:

Յերեխաների կոմմունիստական խմբերի աշխատանքի

կոնկրետ բովանդակութիւնը վորոշվում է այն մոտավոր կոնկրետ անելիքներով և նպատակներով, վորոնք յերևան են գալիս տվյալ յերկրի, տվյալ դարաշրջանի բանվորական դասակարգի մեջ: Գերմանիայի կոմմունիստական խրմբերը կռիվ են մղում կառավարութեան դեմ: Յերեխաները տարածում են կոմմունիստական կուսակցութեան կոչները, շուքմանը (քաղաքապահը — գործողությունը) խլում են նրանցից այդ կոչները, յերեխաները վոստիկանատան մեջ հետ են պահանջում կոչները: Նրանք հրաժարվում են, չեն ցանկանում յերգել ազգային սրհներգը և իրավունք են պահանջում բանվոր դասակարգի միջազգային հիմնը՝ «Խնտերնացիոնալը» յերգելու: Նրանք իրանք հրաժարվում են և դպրոցում ել բողոքում են կրոնի դասաւորութեան դեմ: Նրանք պայքար են մղում բանվորական — պրոլետարական դպրոցի համար: Նրանք կռվում են այն շովինիստ ուսուցչի դեմ, վորը քարոզում է գերմանական ազգի փառքն ու մեծութիւնը և յուր իղեաները ուղղիկների միջոցով յուր սաների ուղեղների մեջ է մտցնում: Յերեխաների կոմմունիստական խմբերը «մտրակի դեմ պայքարի շարաթ» են հայտարարում, այդ շարաթը տեղափոխում են մամուլի եջերը, թերթիկներ են ցրում, հասակավորներին ևս իրանց աշխատանքի մեջ են քաշում: Գերմանիայի կոմմունիստական խմբերի յերեխաները սովի տարիները ոռւս յերեխաներին ոգնութիւն են կազմակերպում, հանգանակութիւններ սարքում և այլն:

Յերեխաների զբաղմունքները նկարչութեան, կարտոնաժի և կաղապարումի (лепка) շրջաններում վորոշ նպատակ ու իմաստ են ստանում: Այդ ճանապարհով նրանց շինած իրերը մի քանի ավելորդ մարքաներ են տալիս հոգուտ ոռւս սովյալ յերեխաների ֆոնդին:

Գերմանական բանդերում այս բողոքի շատ կոմմունիստ բանվորներ տառապում են: Նրանց ընտանիքները, նրանց յերեխաները սուր կարիքի մեջ են: Յերեխաների կոմմունիստական խմբերը ոգնութեան են գալիս այդպի-

սի ընտանիքներին. նրանք կազմակերպում են հանգանակութիւններ, պատգամավորութիւններ են ուղարկում արդարադատութեան մինիստրի մոտ, սոցիալ-դեմոկրատ մինիստրի մոտ և նրանից պատասխան են պահանջում, թե ինչու համար են իրանց հայրերը տառապում բանդերում: Գերմանիայի բանվորական ընտանիքի ծանր նյութական վիճակն այն տեղը հասցրեց, վոր այնտեղ հիմա շատ մեծ չափերով կիրառութեան մեջ է յերեխաների աշխատանքը: Յերեխաների աշխատանքի պաշտպանութեան համար կռիվ մղել, պայքարել յերեխաների բանվորական ուժի շահագործման դեմ-ահա լնդիւրներ, վորոնք իսկույն յերեխաների կոմմունիստական խմբերի անելիքների տեսութեան դաշտի մեջ կարեւորագույն տեղ են գրավում: Յերեխաների կոմմունիստական խմբերը միայն այսպիսի լնդիւրներով և շահերով չեն զբաղվում: Վոչ, նրանք պատրաստվում են և վաղվա համար: «Փողոցներով անցնելիս, յերեխաները իրանց հուշատետրերի մեջ նշանակում են այն շքեղ ու հոյակապ առանձնարանների, տների համարները, վորոնք պատկանում են բուրժուազիային և կողքին հետեւյալ դիտողութիւնն ավերացնում. «պետքական՝ յերեխաների տոն համար»:

Նրանք այժմ արդեն վորոնում են այնպիսի տներ, վորոնք կարող են գալիք հեղափոխութեան յերեխա զոհերի համար ապաստարաններ դառնալ:*)

Այդպիսով կոմմունիստական խմբերի յերեխաները իրանց աշխատանքները կապելով բանվորական դասակարգի անելիքների հետ՝ իսկական դասակարգային կոմմունիստական դաստիարակութիւն են ստանում: Իրանց առորդա աշխատանքի գործնականի մեջ կոմմունիստական խմբերի յերեխաները իրանց մեջ կրթում, մշակում են բուն, հաստատուն և

*) Տես Ֆրիդրիխ Լանգեյի հոդածը «Детское движение и детские группы в Германии» «Путь просвещения»-ի մեջ № 11 — 12. 1923 թիվ.

յերկաթյա մի կամք, վորը ուղղված է մարդ-
կության աշխատավոր և ճնշված մասը ազա-
տելու և վոչնչացնելու ամեն տեսակ անհավա-
սարությունն, ամեն տեսակ բռնությունն:

Այդ աշխատանքի մեթոդներն, իհարկե, տարբեր են և
կախված են յերեխաների հասակից, նրանց հետաքրքրու-
թյունից: Յեթե 8—10 տարեկան յերեխաները շատ բան
յուրացնում են կազմակերպված, նպատակավոր-իմաստա-
վորված խաղի պուրջասի մեջ, կապակցելով այդ խաղի
հետ աշխատանքի մի քանի տեսակները, 12—14 տարե-
կան պատանին արդեն մի փոքր ավելի յե ցանկանում,
քան խաղը. նա իսկական կռիվ, իսկական պայքար է վո-
րոնում. ուշադիր և հետախույզ հայացքով նա նայում է
իրան շրջապատող սոցիալ-կենցաղական պայմանների վրա,
դիտում է աշխատանքի պայմանները, հասակավորների
կյանքը, նա ցանկանում է շատ բան իմանալ, նա ցան-
կանում է յուր ամբողջ յեռանդը ոգտագործել աշխատան-
քի մեջ: Դպրոցում նա կռվի է մտնում ազգայնորեն տը-
րամադրված ուսուցչի հետ, նա թերթիկներ ու բրոշյու-
ններ է դրում և տպում, հանդանակություններ է կազմա-
կերպում, նա հավաքում, կազմակերպում է յուր կրտսեր
ընկերներին: Այս է ահա յերեխաների կոմմունիստական
խմբերի գործնականը, նրանց մոտավոր նպատակներն ու
անելիքները Գերմանիայում, Շվեյցարիայում, Չեխո-Սլովակիա-
յում, Ամերիկայում, ամենուրեք այն բոլոր յերկրներում,
վորտեղ բանվոր դասակարգը պատրաստվում է վերջին
վճռական պայքարի, վորտեղ նա հավաքում է յուր ուժե-
րը կապիտալի հետ վերջին վճռական մենամարտի համար:

Իսկ մեզ մոտ՝ Խորհրդային Միության մեջ կոմմու-
նիստական շարժումն ինչպիսի նպատակներ, ինչպիսի բո-
վանդակություն ունի: Նա յուր վոտքի տակ հող ունի՝
արդյոք, յուր զարգացման, յուր ծավալման համար ունի՝
նա արդյոք նախադրյալներ, Պատկոմական շարժման գործ-
նականը հոգուտ այդ շարժման է խոսում: Յերեխաների

շարժման մասնաշաղկան, տարեբային աճումը Խորհրդային
Միության մեջ, յերեխաների ուժեղ հակումը դեպի պատ-
կոմական խմբերը ապացույց է, վոր այդ շարժումը
կենսունակ է, իրական, վոր նա համապատասխանում է
յերեխաների կարիքներին: Հեղափոխության խոփը շատ
խորը կերպով է ակոսել մեր հասարակականության ար-
տը, նա նոր խավեր ու շերտեր է կյանքի կոչել: Մեր
յերեխաների շարժումն աճում է և զարգանում
միշտ ձգվելով ու գիմելով դեպի հասարակա-
կան քաղաքական կյանքը, միշտ յուր վոտքի
տակ այդ առողջ ձգումն հողն ունենալով:

Յերեխաների կոմմունիստական շարժումը ձևավորում,
ոգտագործում է այդ աճող բնադրները, կազմակերպելով
նրանց յերեխաների ինքնագործունեյության, յերեխանե-
րի ինքնակազմակերպման սկզբունքներով: Բնական է, վոր
Խորհրդային Միության յերեխաների կոմմունիստական
խմբերի մոտավոր նպատակներն ու նրանց աշխատանքի
բովանդակությունը մի փոքր տարբերվում են իրանց ա-
րևմտա-յեվրոպական ընկերների նպատակներից ու աշխա-
տանքի բովանդակությունից: Յեթե Արևմտյան Յեվրոպա-
յի պրոլետարիատը յուր ամբողջ յեռանդը, յուր կամքի
բովանդակ լարվածությունը գործ է դնում նախապատ-
րաստվելու՝ վորպեսզի իշխանությունը յուր ձեռքը ձգի,
ապա Խորհրդային Միությունը այժմ յուր ջանքերի,
յուր ուշադրության գլխավոր մասը դարձնում է նոր հա-
սարակության շինարարական աշխատանքների վրա:

Բայց մեր շինարարությունն էլ պայքար է. Պայքար՝
աշխատավորների վիճակի իրական բարելավման համար,
պայքար այն լոգունքների փաստական իրագործման հա-
մար, վորոնք փարոսի պես շողում են ճնշված մարդկու-
թյան աչքերի առաջ: Յուրաքանչյուր ելեկտրական կայա-
րանի վախճանական ավարտը, այս կամ այն տրամվայի
ճանապարհի կառուցումը, այս կամ այն գործարանի ար-
տադրականության բարձրացումը—մեր հաղթանակներից

մեկն եւ Յուրաքանչյուր նոր բացվող դպրոց, մանկապարտեզ, ակումբ մեր հաղթանակն եւ լուսավորութեան ճակատում, տգիտութեան, անկուլտուրականութեան, կոմունիստական հասարակութեան չարամիտ ու յերգվյալ թշնամիների դեմ պայքարելու ճակատում: Մեր շինարարութեանը մեղանից պահանջում եւ մեր բոլոր ուժերի մեր բոլոր հնարավորութեանների լարումն: Մեր շինարարութեանն առաջ եւ բերում հեղափոխական խանդավառութեան, նա աղբյուր եւ դառնում հեղափոխական վրդեվորութեան:

Ձե՛ վոր պատմութեան մեջ առաջին անգամն եւ, վոր աշխատավորները իրանք իրանց համար են աշխատում, չե՛ վոր պատմութեան մեջ առաջին անգամն եւ, վոր բանվորները պալատներ են կառուցում բանվորների համար:

Բայց մենք դեռ շատ բան պիտի կառուցենք: Մենք աղքատ ենք, մենք մարացկան ենք, բայց ցանկանում ենք խորհրդային հանրապետութեանների Միութեանը հարուստ դարձնել: Մենք պետք եւ շտապենք, մենք վոչ մի բողոք չպիտի իզուր վառենք: Մենք հաղթեցինք, հաղթահարեցինք սովը, կեղտոտութեանը, տիֆը, մենք պետք եւ հաղթահարենք անգրագիտութեանը, տեխնիկական հետամնացութեանը, անկազմակերպութեանը, մենք պետք եւ հաղթենք, մենք պետք եւ նվաճենք մեր խորհրդային հայրենիքի հսկայական տարածութեանը, մենք պետք եւ խորհրդային հանրապետութեանների Միութեանը գոտեվորենք հարյուրավոր օազիս-կայաններով, հազարավոր հեռախոսներով, հարյուր հազարավոր լրագիրներով, գրքերով եւ պարբերական հրատարակութեաններով: Մենք աշխարհքի մեջ աշխատանքի յեղակի հանրապետութեան ռազմիրաններն ենք: Բայց մենք լարված ուշադրութեամբ եւ զգաստ կերպով ակնաշենք դնում մոտեցող համաշխարհային հեղափոխութեան դանդաղ ու ծանր քայլերին: Մենք կայծեր ենք նետում, մենք հեղափոխութեան հրդեհը բոցավառող կրակներ ենք թափում նիրհող Արևելքի վրա: Մենք վոչ մի բողոք չենք մոռանում, վոր մենք լոկ մի մասն ենք, աշխատավորների միջազգային

բանակի լոկ մի զորագունդը, վոր հաղթանակները, վոր հաջողութեանները սերտորեն կապված են բոլոր յերկիրների, բոլոր ժողովուրդների բանվոր դասակարգի հաղթանակների հետ: Մենք ամրացնում եւ հաստատուն ենք դարձնում աշխատանքի մեջ առաջին խորհրդային հանրապետութեան առաջավոր դիրքերը, բայց մենք լարված եւ ակնդետ սպասում ենք նոր յեղբայրական խորհրդային հանրապետութեանների ոգնութեանը, մենք միմիայն ներանց հետ միասին կըկարողանանք լիակատար կերպով ավարտել նոր կոմունիստական հասարակութեան շենքի կառուցումը:

Սրանք են ահա այն կոնկրետ, շոշափելի խնդիրները, վորոնք դրվում են խորհրդային Միութեան բանվորական դասակարգի առաջ: Նրանք վորոշ չափով պայմանավորում են նաև յերեսանների կոմունիստական շարժման հերթական խնդիրները: Բոլորովին ակնհայտնի յե, վոր այդ խնդիրների բովանդակութեանը, մեծութեանը, ընդարձակութեանը եւ տեմպը նոր մարդիկ են պահանջում, այլ յեղանակով դաստիարակված, մարդիկ, վորոնք կարողանային իրագործել կյանքի մեջ այդ անելիքը: Ստեղծագործական ներգործականութեան, սովորութեան, կոլեկտիվ աշխատանքի դաստիարակութեանը եւ վերջապես հեղափոխական տրամադրութեան, հասարակական գիտակցականութեան դաստիարակութեանը — այս բոլորը հանդիսանում են նոր կոմունիստական մանկավարժութեան, դաստիարակութեան անհրաժեշտ տարրերը:

Այդպիսի դաստիարակչական պրոբլեմի ուղիղ լուծման հավաստիութեանը — մեզ տալիս եւ յերեսանների մասսայական կազմակերպութեանը՝ նրանց ինքնագործունեութեան եւ կամավորութեան սկզբունքով, ամբողջապես կապված կյանքի հետ, կապված այն աշխատանքի հետ, վոր տարվում եւ գործարանների, գավոդների հասարակական կազմակերպութեանների, ինչպես նաև կոմյերիստական ու բանվորական ակումբների մեջ:

Բայց միթե դպրոցն ել յուր հերթին նույնպիսի խնդիրներ և նպատակներ չի դնում մեր առաջ—կընարցնի մեզ ընթերցողը: Միթե Խորհրդային դպրոցը, Խորհրդային մանկավարժությունն ևս չեն ձգտում իրանց կրթական-դաստիարակչական աշխատանքը նույնպիսի սկզբունքների, նույնպիսի հիմունքների վրա կառուցանել: Միթե այն նպատակները, վոր դնում ե դպրոցի առաջ Խորհրդային պետությունը, ուրիշ կարող են լինել: Աշխատանք այս խռովահույզ ու անհանգիստ հարցերին ըստ հնարավորության պատասխան տալ:

1919 թվին մարտ ամսին, կուսակցության 8-րդ համագումարում ընդունված կուսակցության ծրագիրը՝ ձևակերպելով այն խնդիրներն ու անելիքները, վորոնք զբաղված են Ռուսաստանի կոմմունիստական կուսակցության առաջ, ասում ե, վոր ժողովրդական լուսավորության շրջանում Ռուսաստանի կոմմունիստական կուսակցությունը իրան նպատակ ե դնում 1917 թվի հոկտեմբերյան հեղափոխության սկսած գործը հասցնել յուր ավարտին—դպրոցը բուրժուազիայի դասակարգային տիրապետության գործիք լինելուց զարձնել դասակարգերը վերջնականապես վոչնչացնելու, հասարակությունը կոմմունիստներն վերածնելումի գործիք: Առաջադրված նպատակի իրագործման պրոցեսը մի ամսի, նույնիսկ մի տարվա գործ չե: Դպրոցը, վոր ծանրացած և հին ավանդություններով, հին դասագրքերով, վոր շատ անգամ դասավանդության մեթոդների մեջ մեծ խնդրիտ յե պահում, դժվարությունը ե կարողանում լուծել այդ խնդիրները: Իրանք աշակերտներն են, սովորող յերիտասարդությունը, վոր կարող ե զարգացման տեմպը արագացնել, ստեղծելով յուր ինքնագործոն կադմակերպությունը, վորը սերտագին կապված ե կուսակցության, բանվորական դասակարգի հետ, թեմպիտելով դպրոցի հետ կադմակերպված հարաբերությունների շրջանը: Այդ տեմպի արագացումը, դպրոցի շինարարության գործի մեջ աշակերտներին մասնակից դարձնելու անհրա-

ժեշտությունը, հենց նրանց մեջ հասարակական ստեղծագործական ներգործականություն ղափարակությունն ու բարձրացումը չափազանց մեծ կարեւորություն և պատասխանատվություն են ընծայում յերեխաների կոմմունիստական շարժման ծավալմանը:

Իրանց առորյա աշխատանքների ընթացքում յերեխաների կոմմունիստական խմբերը ստեղծում են կոմմունիստական դաստիարակության մեթոդիկա, սեղափոխելով այն դպրոցի մեջ, հենց դրանով հեղափոխականացնելով դպրոցը, արագացնում են բանվոր դասակարգի՝ դպրոցին առաջադրած նպատակների աստիճանական իրագործման պրոցեսը:

Այսպես ենք վերջում մենք յերեխաների կոմմունիստական շարժման աեղը Խորհրդային հանրապետությունների Միության յերկրներում սոցիալական դաստիարակության սխեմի մեջ:

3936-84

ՅԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԿՈՄՍՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԿՈՆԿՐԵՏ ԱՆԵ-
ԼԻՔՆԵՐԸ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՁ

Գերմանիայում յերեխաների կոմսունիստական խմբերը պայքար են մղում դպրոցի մեջ, մանկավարժական և քաղաքական հետաքննադատության և ռեակցիայի դեմ և այդ կռիվի մեջ նրանց ոգնում են բանվորական դասակարգը հանձին յուր առաջատու գնդի՝ կոմսունիստական կուսակցության։ Այնտեղ դպրոցի մեջ կռիվ է տեղի ունենում կառավարչական սիստեմի, կառավարության դպրոցական քաղաքականության դեմ։ Երեխաները առաջ են տանում այդ կռիվը և այդ ճակատը մի փոքրիկ մասն և միայն այն մարտական ընդհանուր ճակատի, վոր բաց է արել բանվոր դասակարգը յուր ազատագրության համար պետական ընդհանուր սիստեմի դեմ։

Խորհրդային հանրապետությունների Միություն մեջ այն նպատակներն ու խնդիրները, վոր Խորհրդային իշխանությունն առաջադրում է դպրոցին, նման են յերեխաների կոմսունիստական շարժման նպատակներին և խնդիրներին։ Ուստի և մեզ մոտ չկա և չի կարող լինել յերեխաների կոմսունիստական խմբերի պայքար դպրոցի մեջ։ Այստեղ խոսք կարող է լինել միմիայն յերեխաների կոմսունիստական շարժման ու դպրոցի կազմակերպված աշխատակցության մասին։ Դպրոցը յերեխաների կոմսունիստական խմբերի ստեղծած կոմսունիստական հասարակականության ազդեցության շրջանի մեջ քաջելու մասին։ Հարցի այսպիսի մեջբերումը յերեխաների կոմսունիստական շարժմանը պարտավորեցնում է վորոշել յուր կոն-

կրետ անելիքները դպրոցական քաղաքականությունում, պարտավորեցնում է դպրոցին համաձայնեցնել յուր աշխատանքը այդ անելիքների և խնդիրների հետ, մեջ տեղ է բերում և իրականացնում յերեխաների կոմսունիստական խմբերի և դպրոցի աշխատակցության կազմակերպված ձեվերին անցնելու անհրաժեշտությունը։

Յերեխաների կոմսունիստական խմբերի — կամ ինչպես նրանք Խորհրդային յերկրներում կոչվում են — պատկոմական խմբերի աշխատանքի գործնականը մեզ թույլ է տալիս ընդգծել և նշանակել պատկոմական խմբերի և դպրոցի աշխատակցության ուղիներն ու դժերը։

Պատկոմն յուր խմբի մեջ ստանում է հասարակական ներգործականության մի վարդ քանակություն։ Այն զբաղված է ընթացքում, վոր պատկոմներն ունենում են իրանց խմբերի մեջ, նրանք իմանում են բանվոր դասակարգի կյանքի և պայքարի մասին։ Պրոլետարական տոների և հանդեսների սրբերին պատկոմը կայտառ և աշխույժ կերպով քայլում է յուր մեծ ընկերների հետ միասին՝ ցուցադրելով բանվոր դասակարգի միջազգային համերաշխությունը։ Նրա համար դա վոչ միայն տոնական մի ցուցադրություն է, վոչ յուր առօրյա աշխատանքների ընթացքում նա նամակագրության մեջ է մյուս յերկիրների յերեխաների կոմսունիստական խմբերի հետ։ Նա հանդեսակություններ և ֆոնդեր է կազմակերպում Գերմանիայի յերեխաների կոմսունիստական խմբերի համար, նա ներգործական կերպով արձագանք է տալիս այն լոզունգներին, վոր նա յուր ցուցանակներ և դրոշակների վրա հանդես է բերում տոն սրբերին։ Հոկտեմբերյան հեղափոխության տարեկից հանդեսներին աշխատավոր կանանց միջազգային տոներին պատկոմական խումբը հանդես է գալիս գործադանում, դավաճան, այնտեղ է տանում նա յուր մատուց ուրախությունը, այնտեղ է տանում նա յուր համեստ նվերները՝ պատկոմական խմբի կողմից աշխատանքի արդյունքը։ Հնամաշ և հնակեն-

ցաղ կրօնական տոները պատկոմից մեծ յեռանդ և ներգործականութիւն են պահանջում. այս մասում նա կռիւի յե մասնում հին հասարակարգի բազմադարձան նախապաշարումներէ, ծանր ժառանգութեան հետ: Նա հակակրօնական հարցի նկատմամբ ներգործական պրոպագանդիստ և թե յուր տանը և թե դպրոցում:

Յեթե դպրոցը, վոր ազատագրված և կրօնի պարտադիր դաստիարակութիւնից, մինչև այժմ դեռ կարծում ե, վոր կրօնը յուրաքանչյուր մարդու մասնավոր գործն է, սրտակոմն, ընդհակառակը, դպրոց գալով բազմաթիւ հարցեր ե առաջ բերում և պահանջում նրանց լուծումը, գիտական հիմքեր ե վորոնում հակակրօնական տրամադրութիւն ստեղծելու համար. այդ յեղանակով նա ջարդ ու փշուր ե անում չեզոքութեան վերջին ցնորքները, նա նստատու ե ըմբռնելու, վոր նախապաշարմունքների դեմ չկռիւլը վոչ այլ ինչ ե, յեթե վոչ այդ նախապաշարմունքների հետագա տարածման նպաստող մի դրութիւն:

Պատկոմը անձամբ մասնակցելով բանվոր դասակարգի ընդհանուր քաղաքական ձեռնարկութիւններին յուր հետ քաջում տանում ե ամբողջ դպրոցը և բոլոր դպրոցականներին: Դպրոցում պատկոմի անելիքն այն ե, վորպեսզի նա՝ հանդիսանալով հոգող և հեղափոխող մի թիւսմոր, դպրոց մտցնի հեղափոխական տրամադրութիւն, դպրոցը մոտեցնի այժմեականութեան, յերեխաներին քաջի, տանի դեպի հանրապետութեան ընդհանուր քաղաքական կյանքը:

Պատկոմը սերտորեն կապված ե գործարանի, կոմիտէի և քաղաքական կուսակցութեան հետ: Այնտեղից նա դըպրոց ե բերում ժամանակակից մոմենտը հոգող նոր հարցերը, վորոնք կապված են կենցաղի, տնտեսութեան և վերջապես քաղաքական անցքերի հետ: Այդ հանգամանքը անհրաժեշտորեն ստիպում ե դպրոցին, վորպեսզի սա զարգացողական-կրթական նյութ ընտրելիս ի նկատի ու-

նենա մոտավոր կենսական խնդիրները, ըստ հնարավորութեան պատասխանելով յերեխայի մեջբերած հարցերին:

Վերջապես պատկոմական խմբի միջոցով գործարանի, հասարակական կազմակերպութիւնների հետ յեղած կապը անսպառ մի աղբյուր ե դպրոցի հետադասական աշխատանքների համար: Այդպես ուրեմն պատկոմն երի դպրոցական քաղաքականութեան յերկրորդ խնդիրը հանդիսանում ե դպրոցի մերձեցումը, աշակերտների կապի հաստատումը կոմիտէի և քաղաքական կուսակցութեան և վերջապես ամբողջ բանվոր դասակարգի կյանքի հետ: Յերեխաների կոմիտէի և քաղաքական խմբերի դպրոցական քաղաքականութեան յերկրորդ խնդիրն այն ե, վորպեսզի դպրոցի կյանքը, դպրոցական կոլեկտիվը հետպահանջորդ մեջ առնի, սովի այն հիմնական սկզբունքներով, վորոնց վրա կառուցվում ե պատկոմական կազմակերպութիւնը: Աշակերտների ինքնագործունեութեան, ինքնավարութեան, ներգործականութեան սկզբունքներն են դրանք:

Այդ խնդիրը դպրոցի համար նորութիւն չե, նա հայտարարված ե հինգ տարի սրանից առաջ, բայց դրա իրագործումն ու գործնականը դեռ շատ հեռու յեն այն սկզբունքներից, վորոնք հիմք են կազմում Սորհրդային աշխատանքային դպրոցի: Յե՛վ իրոք, միթե շատ կան մեզ մոտ այնպիսի հաստատութիւններ, վորտեղ յերեխաները ներգործական կերպով և գիտակցաբար մասնակցեն իրանց դպրոցի շինարարութեան գործին: Աշխատանքային միասնական դպրոցի կանոնադրութիւնը 12 տարեկանից սկսած աշակերտներին իրավունք ե տալիս վճռական ձայնով մասնակցել դպրոցական խորհրդին. սակայն ինչպես և իրագործվում կանոնադրութեան այդ կետը: Մեծ մասամբ դա կամ բոլորովին մոռացութեան ե տրված կամ դարձել ե մի սոսկ ձևականութիւն—աշակերտների ներկայացուցիչները ներկա յեն լինում նխտերին լոկ ձեւա-

կանոններն, ըստ վորում շատ հաճախ նրանք, նույնիսկ մանկավարժներն անգամ չեն հասկանում, թե ինչ նպատակ ունի իսկապես այդ ծեսը: Բացառութիւնները մասին չենք խոսում, այդ բացառութիւնները հաստատում են լոկ այն պահանջի իրավացիութիւնն ու կենսունակութիւնը, վոր առաջ ե բերում կանոնադրութիւնը դպրոցի նկատմամբ: Յեթե մենք նայենք յերեխաների ինքնավարութեան որդանների աշխատանքներին (գործկոմներ, աշկոմներ, դասկոմներ), ապա կըտեսնենք, վոր դա մեծ մասամբ դարձել ե դպրոցի անելիքների և առաջադրած նպատակների մի փոքր մասի մեքենայական իրադրծումը լոկ, վորը ուսուցչին ազատում ե մի քանի անհաճո պարտականութիւններէ: Դասարանական հերթապահութիւն, վորը հաճախ կատարւում ե այբբենական կարգով և ընդհանուր ընդունված կարգապահութիւնը խանգարելու դեպքում վորոշ կարգապահական ներշնչում— ահա յերեխաների ինքնավարութեան որդանների ամբողջ բովանդակութիւնը: Աշակերտը վոչ մի կերպ չի մասնակցում դպրոցի կազմակերպչական կյանքին, և ավելի քիչ դպրոցի ուսումնական աշխատանքների կազմակերպութեան գործին: Նա գալիս ե դպրոց, մանում ե դասարան, վորտեղ նրան սպասում ե ուսուցիչը, վորը նրա ուշադրութեանն ե հանձնում գիտելիքների վորոշ քանակութիւն և նրան առաջարկված նյութի յերկու, յերեք կամ չորս ժամյա կրավորական ընդունումից հետո նա ուրախութեամբ դըպրոցից փախչում ե փողոց, վազում ե դեպի ակումբ, վորտեղ նա ապրում ե, վորտեղ նա ինքը հասարակական ինչ վոր հարաբերութիւններ ե ստեղծում, մասնակցում ե ինչ վոր խմբավորումների, նա այնտեղ ինքն ե յուր ժամանակը անորինում, ինքն ե յուր աշխատանքը կազմակերպում, ինքը յուր ազատ ժամանակի տերն ե: Այնտեղ նա կարող ե արտասանել «յես ինքս» բաղմաբովանդակ խոսքը: Հիշեցեք, ընթերցող, ինչքան հաճախ եք կրկնել այդ խոսքը, յերբ յերեք չորս տարեկան եյիք: Մե-

զանից շատերն արդեն մոռացել են այդ խոսքը. հասակավորները հոգատար և ձանձրացնող խնամատարութիւնը շատ շուտ ե խեղդում մեր մեջ այդ ձգտումը դեպի անկախութիւն: Սեփական ջանքերով այս կամ այն արգելքներն հաղթահարելու ուրախութիւնը շատ սակավաթիւ յերեխաների ե բաժին ընկնում: Մեծամասնութիւնը մոտենալով դպրոցի շեմքին արդեն համակերպվում ե իր կրավորական դերին հասակավորների ներկայութեամբ և նրան մնում ե կյանքի լոկ մի փոքր անկյուն, վորտեղ նա ինքն ե կազմակերպում իր աշխատանքը, իր ազատ ժամանակը, իր փոխարարութիւնները: Պատկոմի համար այդպիսի անկյուն ե ահա նրա խումբը: Նա ինքն ե մտել խմբի մեջ, ինքն ե կամավոր կերպով դնացել այդ կազմակերպութեան մեջ. իրապես ընկերների հետ միասին նա ինքն ե այնտեղ կազմակերպում յուր աշխատանքը, յուր պարագամունքները, յուր հանգիստը: Նրա ավագ ընկերները, ավելի շատ բան գիտցող և ավելի փորձված սլատկոմները նրան ոգնութեան են գալիս, ոգնում են նրան այն դեպքում, յերբ նա խնդրում ե սրանց:

Ինքնակազմակերպման, ինքնագործունեութեան ահա այս տարրը պատկոմը դպրոց ե տանում մտցնում, իսկ վորտեղ այդ տարրը կա, նա ավելի զարգացնում, ավելի ծավալում ու խորացնում ե ու այդպիսով հանդիսանում ե յերեխաների ներգործականութիւնը քաջալերող, հեղափոխական շունչը վառ պահող մի կայծ:

Կազմակերպչական այս ունակութիւնները, ինքնագործունեութեան այս ձգտումը պատկոմը յուր խմբից դպրոց ե մտցնում, բայց նրա դերը դպրոցում բոլորովին այն չե, վոր նա բոլոր՝ քիչ թե շատ ակտիւ ֆունկցիաներն յուր ձեռքը կենտրոնացնի, այլ ընդհակառակը, նա պետք ե վորքան կարելի յե մեծ քանակութեամբ յերեխաներ քաջի ու գրավի դեպի այդ աշխատանքները:

Վերջապես—վերջին ամենակարեւոր, լուրջ և ամենադժվար հարցը հետևյալ հարցն ե. ինչպես համաձայնեցնել

կրթական աշխատանքների մեթոդները, դպրոցի տված ուսումնական նյութը, ինչպես միություն հաստատել, միավորել դպրոցի և պատկանական խմբի ջանքերն աշակերտների աշխատանքային նախապատրաստությունը, նրանց աշխատանքային դաստիարակությունը իրականացնելու գործի մեջ:

Հասարակականությունների մեջ, նրա մոտեցումը այժմեականության, դպրոցական կյանքի և աշխատանքի կազմակերպությունը ինքնագործունեություն հիմքերով — այս բոլորը հարկադրում է դպրոցին յերեխաների հետ ունեցած յուր դաստիարակչական աշխատանքի մեջ դիմել դեպի ակտիվ ուսումնասիրությունն ու հետադուրությունը այն յերեխայիների, վերջինք շրջապատում են յերեխաների կյանքը, վարակել գիրքը լոկ մի ոժանդակ միջոց և հանդիսանում, վոր մի վորոշ բանալի յե տալիս աշակերտներին ուսումնասիրելիք յերեխայիներն ավելի ուղիղ ըմբռնելու և ավելի ուղիղ գնահատելու: ԳՄԸ-ի ծրագրերը, վորոնք յերեխաների աշխատանքը հիմնում են հասարակություն աշխատանքային գործունեությունն ուսումնասիրելու վրա, այդպիսի համաձայնեցման հնարավորություն են տալիս: Բայց ինչպես վոր ԳՄԸ-ի ծրագրերը հաջողություն կարող են իրագործվել միմիայն այն դեպքում, յերբ դասատուն մարքսիստորեն դրադեստ է, ճիշտ այդպես էլ դպրոցական աշխատանքի մեթոդների համաձայնեցումը պատկանական խմբի աշխատանքի հետ բարեհաջող կերպով կարող է լուծվել միմիայն այդ դեպքում, վորովհետև այստեղ խոսքը վոչ միայն աշխատանքի մեթոդների համաձայնեցման մասին է, այլ և բազմաթիվ փաստերի և յերեխայիների լուսաբանության, նրանց գնահատման, այն տեղի վորոշման մասին, վոր ավյալ յերեխայիները գրավում է հասարակական զարգացման բազմաթիվ այլ փաստերի խմբավորման մեջ:

Շատ բնական է, վոր միմիայն մարքսիստորեն զարգացած, մարքսիստորեն մտածող դասատուն կարող կլինի

նի լուսաբանություն և գնահատություն տալ այս կամ այն յերեխայիին, նման այն վերլուծությունն ու գնահատությունը, վոր պատկումը լուծվե յուր խմբի մեջ: Այդպես ուրեմն, դպրոցի և պատկանական խմբի կրթական-զարգացողական աշխատանքի համաձայնեցումը կարող է իրագործվել:

Պատկանական խմբի աշխատանքի մեջ աշխատանքի մի տեսակ էս կա, վորի վրա հարկավոր է կանգ առնել. դա պատկանական կատարած աշխատանքի կոչված արտածրագրային աշխատանքն է, վորի պատճառը հաճախ կուսակցական որդանների հանդես բերած ագիտատորական գործունեությունն է: Վորպես որինակ վերցնենք 1923 թվականը, յերբ պատկանական յեռանդուն կերպով զբաղվեցին Գերմանական դեպքերով, սկսեցին յերեխաների կոմունիստական խմբերի ֆոնդի համար աշխատել, իրանց ակումբներում կազմակերպում էին «Գերմանական խմբակներ» և այլն: Մի քանի պատկանական խմբեր աշխատեցին անմիջապես դպրոց մտնել այդ աշխատանքը և ստիպել դպրոցին զբաղվել գերմանական դեպքերով: Այդպիսի մերձեցումն այժմ և՛ փաստաբար կլինի և՛ ավելորդ: Այդպիսի պահանջները, խանգարելով և բեկանելով դպրոցի ծրագրային կանոնավոր աշխատանքը, գծվար թե յերեխաներին բավականաչափ գիտություն տան ավյալ հասարակական յերեխայի մասին, լոկ դպրոցի ծրագրի կողմից չընախատեսած այդպիսի՝ ավելի փոքր կարգի յերեխայիների հսկայական բազմությունը վերջնականապես կըկործանեն, կավերել դպրոցի ծրագրային կանոնավոր աշխատանքը:

Յեթե դպրոցի ուսումնական աշխատանքի մեջ նկատում են արդեն դպրոցի և պատկանական խմբի համաձայնեցրած աշխատանքների վորոշ նշաններ, ապա նույն բանը յերբեք չի կազելի ասել յերեխայի աշխատանքային գործունեություն և աշխատանքային դաստիարակություն մասին: Յեվ յիրավի, միթե գոյություն ունի մեզ մոտ աշխատանքային դաստիարակություն մեթոդիկա: Իհարկե վոչ. ճշմար

ընտ ե, դրա պատճառները շատ են, անկախ ու առարկայական պատճառներ. մեր ուսուցիչների ստացած դաստիարակութիւնը, վոր միայն միտքն է զինել, միայն բանականութեանը սնունդ տվել, դպրոցի առանձնացումը կյանքից, աշխատավոր մասսաների գործունեութիւնը և այլն: Այդ փաստի մեջ ուսուցչի և դպրոցի մեղքը չէ, վոր հանգեա է գալիս, այլ դժբախտութիւնը: Բայց համեմայն դեպս, փաստը փնտում է փաստ: Արտադրական աշխատանքային գրագիտութեան հիմնական տարրերի այս կամ այն չափի ավանդումը յերեխաներին, դպրոցի ներս-քաշումը գործարանական արտադրական և գյուղատնտեսական աշխատանքի շրջանը—այդ հարցերն ահա մինչև այժմ իրանց լուծումը չեն ստացել:

Յեվ գյուղատնտեսական, արդյունաբերական թե-քունների մասին յեղած խոսակցութիւնները առայժմս փնտում են դեռ լոկ խոսակցութիւններ: Խոշոր գործարանային կենտրոնի մասսայական սովորական դպրոցը շատ քիչ բանով է տարբերվում գյուղական դպրոցից: Յերեխայի՝ դպրոցում ունեցած այսպես կոչված «աշխատանքային պրոցեսները» շատ անորոշ բովանդակութիւն ունեն. շատ անգամ դա լոկ իրանց յերեխաներին պիտանի առարկաների արտադրութեամբ է վերջանում, հաճախ իրական շոշափելի իլլյուստրատիվ նկարչութիւն է, կադապրումն և այլն. ուստի և աշխատանքային դաստիարակութեան աշխատանքների մեթոդ և այդ աշխատանքների կոնկրետ բովանդակութիւն մենք չունենք: Իսկ հարցը սուր է և թախանձորեն յուր պատասխանն է պահանջում:

Յեվ պատկոմներն, սուանց սպասելու այդ հարցի մեթոդաբանական մշակմանը, աշխատում են գործնականորեն լուծել դա: Կոմյերիտը ստեղծեց գործարանային աշակերտութեան դպրոցը, պատկոմը մտածում է ստեղծել մինչգործարանային աշխատանքի դպրոցը: Անկասկած է, վոր մինչգործարանային աշխատանքի դպրոցը վոչ այլ

ինչ է, յեթե վոչ իսկական աշխատանքային դպրոց, զբաղում է խոշոր գործարանային արտադրութեան կենտրոնում, նույնպես անկասկած է, վոր այս տիպի դպրոցի վորոնումները և ձևակերպութեան ընթացքում պատկոմները կըհանդիպեն Լուսժողովի որդանների հետ և մի ընդհանուր լեզու կըգտնեն: Առ այժմս պատկոմներն և այդ աշխատանքը փորձի յեղանակով են կատարում: Նրանք իրանց անդամների աշխատանքային դաստիարակութեան մեթոդներ են վորոնում:

Իսկ պատկոմական խմբերի մասսայական աշխատանքներն այս շրջանում արտահայտվում են իրանց արհեստանոցներում և ակումբներում ստուգիաներ կազմակերպելու մեջ (կադապրում, նկարչութիւն և այլն): Սակայն ընթերցողը կարող է ասել, չէ վոր այդպիսի աշխատանքներ կատարվում են և մյուս դպրոցներում: Երգեցողութեան և նկարչութեան, զեղարվեստական ձեռագործի, ձեռարվեստի և այլ տեսակ ստուգիաներ գոյութիւն ունեն մի բանի դպրոցների մեջ, դպրոցներից մի բանին ունեն նաև արհեստանոցներ: Այդիսկ պատճառով ավելի ևս անհրաժեշտ է դառնում դպրոցի և պատկոմական խմբի այդորինակ աշխատանքների համաձայնեցումը: Այդ աշխատանքի կազմակերպութեան մեջ պատկոմական խումբըն ինչպիսի առավելութիւններ ունի: Յեթե աշխատանքային դաստիարակութեան մեթոդների բացակայութիւնը կասեցնում է հարցի լուծումը, ապա ինչպիսի պիտի լինի արտադրական գիտելիքների և ունակութիւնների այն գումարը, վոր յերեխան պիտի ստանա մինչև յուր 14 տարեկան հասակը: Ճշմարիտ է, մենք մինչև այժմ աշխատանքային գրագիտութեան այբուբեն չունենք, բայց այնուամենայնիվ պատկոմական խմբի գործնական աշխատում է կազմակերպել յերեխաների աշխատանքային ներգործականութիւնը, զիտական և փորձնական հաստատութիւնների համար հերթական դարձնելով այդ հարցերը: Անկասկած է, վոր հարկավոր է անողջ և ուղիղ համարել

ստուգիւմները և արհեստանոցների հասարակական անելիք-
ները վորոշումը:

Պլակատները, նկարները պատրաստումը, շինութիւն-
ների, գործարանների, շոգենավերի, աշխատանքների կա-
պաւորումը և այլ արհեստանոցային աշխատանքները նը-
պատակ ունեն կամ հոգալու պատկոմական խմբի կարիք-
ները կամ զարգարանքի առարկաներ պատրաստել—նվեր-
ներ բանվորական ակումբին կամ թե այլ առարկաների
ոռալիզացիան Գերմանիայի յերեխաների կոմիտէի ստա-
կան խմբերի ոգտին: Այդ պարագայումը մի սոսկ ըզ-
բաղմունք չէ, այլ հասարակական մի քանի թանկագին
առարկաների արտադրութիւն յերեխաների միջոցով: Ան-
կասկած է, վոր յերեխաների աշխատանքի պրոգուկտի
հասարակական նշանակութիւն հանգամանքն ուժեղ կեր-
պով առաջ է քաշում ու քաջալերում յերեխաների գոր-
ծունեութիւնը: Յետ այստեղ կանգ չեմ առնի պատկոմ-
ների գործունեութիւնը քաջալերելու մանկավարժական
կողմի վրա՝ փորձնական խնդիրներ տալու միջոցով, վո-
րովհետեւ ներկա հոգւածի նպատակը պատկոմների և դըպ-
րոցի փոխաբարբերութիւն վերլուծութիւնն է լոկ, բայց
դրա մասին մենք յուր տեղում կըխոսենք:

Յերեխաների աշխատանքային գործունեութիւն կազ-
մակերպութիւն մեջ մյուս կարեւոր և վերին ստաիճանի
գնահատելի կողմն այն է, վոր յերեխաներին գրավեն ա-
կումբի պատերից դուրս կատարելու գանապան աշխա-
տանքներ բանվորական ու գյուղացիական պատգամավոր-
ների խորհրդի տեղական բաժանմունքի տված ծրագրի
համաձայն, գրանով իհարկն յերեխաներին գրաված կըլինեն
գեպի խորհրդային շինարարութիւն շրջանը՝ յերեխաների
ուժերին մատչելի ձեւերով ու տեսակներով: Այս կողմից
պատկոմներն էլ շատ քիչ բան են արել, բայց անել կա-
րելի յե և անել պետք է: Վերցնենք որինակ. գարնան
սկզբին, յուրաքանչյուր քաղաք՝ մեծ թե փոքր, յուր մի-
ջոցների վորոշ մասը բաց է թողնում ծաղիկներ տնկելու

և ծաղկարաններ շինելու պարկերում, հուշարձանների
շուրջը, հեղափոխութիւն համար ընկած մարտիկների շի-
րիմների չորս բոլորը: Այդ գործով մեծերն են զբաղվում.
բայց միթե այդ աշխատանքը չէր կարելի հանձնարարել
պատկոմներին, և սրանց միջոցով նաև դպրոցներին, ըստ
վորում մի ուսուցչի գեկավարութիւնը հնարավորութիւն
կըտար կատարված աշխատանքը դաստիարակչական — զար-
գացողական նպատակներով ոգտագործել — իրար հետ կա-
պակցել: Սա որինակներից մեկն է, իսկ այդպիսի որ-
նակները բազմաթիւ են: Հարկավոր է միայն ուշագիւր
կերպով վորոնել և առողջապահական, շինարարական և
այլ բնութիւն ունեցող մի ամբողջ շարք գործերի մեջ գըտ-
նել յերեխաներին մատչելի համապատասխան աշխատանք-
ներ: Դա հնարավորութիւն է ապիս, վոր դպրոցը յերեխա-
ներին մասնակից անի շինարարութիւնը, դուրս բերի
նրանց դպրոցական շենքերի սեղմված պատերի շրջանակից:

Մնում է պատկոմական աշխատանքների մի տեսակն
ևս, վորին նույնպէս մասնակից կարելի յե անել դպրո-
ցը: Դա, յեթե կարելի յե այդպէս անվանել, պատկոմ-
ների հասարակական աշխատանքն է: Խոսքն այստեղ պատ-
կոմների այն աշխատանքի մասին է, վոր նոքա գործ են
դնում անխնամ յերեխաների նկատմամբ բառիս նեղ և
լայն իմաստով, այդ յերեխաների կյանքի պայմանները
ընկելու, նրանց անխնամութիւն պատճառներն իմանա-
լու և այդ անխնամութիւնը այս կամ այն չափով վերջ
տալու, ուսումնասիրելու և պաշտպանելու այն յերեխա-
ների շահերը, վորոնք իրանց վաստակով են ապրում, վո-
րոնք աշխատում են ուրիշների մոտ վորպէս փոքրիկներ,
վորպէս տնայաճներ և մանկապահներ: Ռայոնի, իսկ հետո
նաև դպրոցի պատկոմական ակումբը յուր շրջանում պի-
տի լինի այն յերեխաների նկատմամբ ոժանդակութիւն,
ուշագրութիւն և խնամքի մի կայան, վորոնք պայմանե-
րի բերմունքով վտարվել են իրանց սկզբնական սոցիա-
լական ըջիջից, վորը մինչև այսօր յերեխայի համար դեռ

ընտանիքն և հանդիսանում: Պատկոմական աղուժը, իսկ
դրա հետեից նաև դպրոցը, վորոնք կըկարողանան տալ
այդպիսի յերեխաներին իրանց նեղ, ընտանեկան ավեր-
ված բջիջի փոխարեն ամուր, հաստատուն ընկերական
կոլեկտիվի ընտանիք, դրանով իրագործած կըլինեն սո-
ցիալական դաստիարակչության իսկական նպատակները:

ՊԱՏԿՈՄՆԵՐԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՉԱԿԱՆ ԶԵՎԵՐԸ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

Յերեխաների կոմսունիստական շարժման հիմնական
բջիջները դեռահաս պատկոմների խմբերն են: Համա-
ձայն յերեխաների կոմսունիստական շարժման հիմնական
խնդիրների և նպատակների, մի շարժում, վորը գերազան-
ցորեն քաղաքական բնույթ է կրում և պրոլետար յերե-
խային կապում է յուր դասակարգի հետ, պատկոմական
խմբերը կազմակերպվում են դպրոցի մեջ, գավոզում,
գործարանին կից, ձեռնարկության ռալոնում: Այնտեղ,
բանվորական կենցաղի մթնոլորդում, բանվորի աշխատան-
քային և հասարակական կյանքի մթնոլորդում պատկոմ-
ները ձևավորում են իրանց գիտակցությունը, կազմա-
կերպում և կոմսունիստական դաստիարակության ուղին
ձգում պրոլետար յերեխաների կյանքն ու կենցաղը:

Յերեխաների կոմսունիստական շարժման հիմնական
կորիզը բանվորների յերեխաներն են և լուկ հետագա ծա-
վալման պրոցեսի մեջ հնարավոր է դառնում պատկոմ-
ների կազմակերպության մեջ մտցնել ազգաբնակչության
միջանկյալ խմբավորումների և խավերի յերեխաներին:
Գյուղական յերեխաների շրջանում պատկոմների ունենա-
լիք աշխատանքի հարցը առանձին տեղ է բռնում: Գյու-
ղում պատկոմների աշխատանքների կարիքն ու պահանջը
զգուժ են յերեխաների շարժումը դեկավարող որգանները
հանձին կոմյերիտիության, և հավանորեն մոտիկ ժամա-
նակներում այդ հարցը յուր գործնական լուծման մակար-
դակի վրա կըդրվի: Պատկոմների խմբի կազմակերպչական

հորինվածքը հետևյալն է. խումբը, յուր մեջ միացնելով 30—35 հոգի—բաժանվում է ավելի փոքր բջիջների, ուղականների, վորոնցից ամեն մեկը բաղկանում է 6—10 մարդկանցից. յուրաքանչյուր ողակի գլուխ կանգնած է ընտրովի ողակապետը, իսկ խմբի գլխավորը խմբապետն է: Խմբի ընդհանուր հավաքույթը, ուրիշ խոսքով խմբի բոլոր պատկոմների ընդհանուր ժողովը ունի յուր ընտրովի որդանը—ողակապետների խորհուրդը: Մեծ մասամբ խմբի ղեկավարը լինում է մի քանի տարով մեծ (15—17 տարեկան) կոմյերիտը: Նա հաստատվում է դեռահաս պատկոմների ռալանական բյուրոյից և յուր աշխատանքի համար պատասխանատու յն կոմյերիտմիության տեղական կոմիտեաի առաջ, վորը նրան այդ աշխատանքն եր տվել: Յերեխաների կոմիտեանիստական բովանդակ շարժման ղեկավարը յերիտասարդությունն է հանձին կոմիտեանիստական յերիտասարդության միության և կոմյերիտմիության տեղական կոմիտեանները կազմակերպում են կամ իրանց միջից ընտրում են դեռահաս պատկոմների մի բյուրո, վորը տվյալ ռալանի պատկոմական աշխատանքների փաստական ղեկավարության որդանն է:

Այսպիսի տեսք ունի ահա պատկոմական շարժման կազմակերպչական հորինվածքը: Խմբի ըստ ձևնաբերությունների կազմակերպության սկզբունքը այն հետևանքն է ունենում, վոր միևնույն դպրոցում կարող են այնպիսի պատկոմներ ստվորել, վորոնք զանազան խմբերի մեջ են մտնում և դպրոցում նրանք կարող են տվյալ դպրոցական կոլեկտիվի առանձին, անջատ անդամները լինել: Այս կամ այն դիժը անցկացնելու համար—իսկ մենք տեսանք, վոր պատկոմները դպրոցական քաղաքականության մեջ վորոշ գիծ ունեն, վորոշ նպատակների յին հետապնդում—անհրաժեշտ է տվյալ դպրոցում սովորող պատկոմներին միացնել մի բջիջի մեջ, դպրոցում նրանց կատարած աշխատանքին կայուն, կազմակերպչական ձև տալ: Տվյալ դպրոցի մեջ պատկոմների այդպիսի միավոր-

րությունը դեռահաս պատկոմների ֆորպոստն է: Ֆորպոստը, միացնելով պատկոմներին, պետք է մյուս դպրոցականների համար կազմակերպվածության, միաձուլության, հասարակական գիտակցության որինակ լինի: Ֆորպոստը—դա միացումն է ամենից ավելի ակտիվ յերեխաների, վորոնք իրանց որինակով գրավում, իրանց հետևից քաշ են տալիս աշակերտների բազմությունը: Ֆորպոստը—դա դպրոցի հուզող, զարթեցնող տարն է, վոր դպրոցը քաշում մտցնում է հասարակական աշխատանքի մեջ, վոր յերեխաների բազմության մեջ պահում ու քաշալերում է ներգործականության, ինքնագործունեության սկզբունքները, վոր թարմացնում է ինքնավարության որդանների աշխատանքը: Ֆորպոստը—դա հենց յերեխաների կոմիտեանիստական շարժման քաղաքականության միջնորդ հաղորդիչն է դպրոցի մեջ: Այս ամբողջ աշխատանքը սակայն, վոր ղրվում է ֆորպոստի վրա, յերբեք չի մեծացնում ֆորպոստը կազմող պատկոմների իրավունքները՝ համեմատած մյուս դպրոցականների հետ: Չափազանց վըտանդավոր սխալ կրկիններ, յեթե վոր պատկոմները իրանց ձեռքն առնելին ամբողջ իշխանությունը և յերեխաների մնացած բազմության դիմաց իրանց համար հրամանատարների և ղեկավարների վիճակ ստեղծելին: Դպրոցի մեջ պատկոմական ֆորպոստի անելիքը պետք է լինի վոչ քե իրան հակադրել յերեխաների բազմությանը, այլ յերեխաների սովորող մասսան կոմիտեանիստական ազդեցության օրջանին յեկարակել, դպրոցի մեջ կոմիտեանիստական դասիարակության սկզբունքները ամրապնդել:

Դպրոցում պատկոմների հաջողակ աշխատանքի դրավականը վոչ թե այս կամ այն իրավական արտոնություններն են, այլ բարոյական հեղինակությունը, այն փառքը, վոր ֆորպոստը յերեխաների կողմից ընդունվի և ճանաչվի վորպես առաջավոր խմբակ: Դպրոցի ֆորպոստի մեջ մանող պատկոմների ընկերական միությունը, նոցա փոխադարձ կապը նույնպես մեծապես կընպաստի նրանց

աշխատանքի հաջողութեանը: Այդ նպատակով դպրոցի զանազան խմբերում սովորող պատկոմները ընտրում են իրանց խմբական ներկայացուցիչը, վորոնց միավորումը կազմում է ֆորպոստի խորհուրդը: Ֆորպոստի խորհրդի գլուխը կանգնած է մի աշակերտի պատկոմական խմբի ղեկավարը, վորի յերեսաները սովորում են տվյալ դպրոցում: Յեթե յերեսաների ինքնավարութեան ընտրովի որդանների մեջ պատկոմները վոչ մի արտոնութեան չունեն և այդ որդանների մեջ մտնում են ընտրութեամբ յերեսաների ընդհանուր ժողովում, նույն դպրոցում սովորող մյուս յերեսաների հետ համահամապար, ապա դպրոցական խորհրդի մեջ ֆորպոստի ղեկավարը մտնում է վորպես աշակերտի՝ վճռական ձայնի իրավունքով: Աշակերտի կարգը պիտի ապահովի պատկոմական ֆորպոստի և մանկավարժական կոլլեկտիվի միահամուռ աշխատանքը, նա փոխադարձ իրազեկութեան է ընդհանում թե պատկոմական ֆորպոստի և թե դպրոցական խորհրդի աշխատանքների նկատմամբ: Ֆորպոստի ղեկավարը վրա դպրոցում շատ մեծ է պատասխանատու աշխատանք է ընկնում: Նա հանդիսանում է յերեսաների կոմիտեի տական շարժման դպրոցական քաղաքականութեան պատասխանատու ներկայացուցիչը, նրանից շատ մեծ տակ է պահանջվում, պահանջվում է յերեսաների վստահութեան ու մանկավարժների հեղինակութեանը նվաճելու կարողութեան: Ահա պատճառը, թե ինչու համար ֆորպոստի ղեկավարը հաստատվում է կոմիտեի տնօրէնութեան կից դեռահաս պատկոմների ռայոնական կամ գավառական բյուրոյի կողմից: Այդ է պատճառը, վոր դեռահաս պատկոմների բյուրոն պարբերական խորհրդակցութեաններ և հրավիրում պատկոմական խմբերի ղեկավարների մասնակցութեամբ, նրանց ցուցմունքներ է տալիս, լսում է նրանց ղեկուցումներն ու հաշվետվութեանները:

Այս է ահա պատկոմների աշխատանքի կազմակերպչական հորինվածքը դպրոցում:

Փոխհարաբերութեանների այլ ձևեր կան պատկոմների և վորբանոցների (յերեսաների տների) մեջ: Վորբանոցը հանդիսանում է դաստիարակութեան այն կազմակերպչական ձևը, վորը մեր համագմունքով սոցիալ հասարակական դաստիարակութեան սկզբունքներն իրագործելու ամենահարմար յեղանակն է: Վորբանոցի յերեսաները դասակարգային տեսակետից ավելի միաձույլ կազմութեան ունեն, բան ընդհանուր քաղաքական դպրոցների յերեսաները (բացառութեամբ զուտ գործարանային դպրոցների) և վերջապես յերեսաներն այստեղ վոչ միայն սովորում են, այլ և ապրում են վորբանոցի մեջ: Վորբանոցը — դա յերեսաների կենցաղն ու կյանքն է և այդ կենցաղի պայմաններն աշակերտի յեն, վոր անհրաժեշտութեան մղում են յերեսաներին իրանց կյանքը կոմիտեի կողմից յեղանակով կազմակերպելու: Յեղակետ ունենալով այս ամենը, հարկավոր է խոստովանել, վոր այստեղ պատկոմական խմբի և վորբանոցի աշխատանքների միացման, միավորման ճանապարհն ավելի կարճ է, ավելի մոտ է: Ուստի և վորբանոցի մեջ պատկոմները ֆրակցիա կամ ֆորպոստ չեն կազմում, այլ կազմակերպում են պատկոմական խումբ, յեթե 30—50 հոգի լինեն, իսկ յեթե նոցա թիվը պակաս լինի, նրանք կազմում են ողակ, վորը մտնում է մոտակա պատկոմական խմբի կազմի մեջ: Խմբի ղեկավարը մտնում է վորբանոցի խորհրդի մեջ վրձնական ձայնի իրավունքով և պատկոմների աշխատանքի համաձայնեցնում է մանկավարժների աշխատանքի հետ: Յեթե դպրոցի մեջ պատկոմները զգալի փոքրամասնութեան են կազմում, ինչպես գործնական կյանքը ցույց է տալիս, դրա փոխարեն վորբանոցը այլ պատկեր է հանդես բերում: Վորբանոցի կազմակերպած պատկոմական խմբի մեջ յերեսաների մոտքը մասնաշաղկան ընույթ է կրում: Վորբանոցի մեջ պատկոմները շատ շուտով են մեծամասնութեան կազմում, ուստի և այստեղ խոսքը վոչ միայն պատկոմական խմբի և վորբանոցի աշխատանքների

համաձայնեցման, այլև վորբանոցի աշխատանքների մի քանի տեսակը ամբողջովին պատկոմական խմբին հանձնելու մասին ե:

Վերցնենք թեկուզ ակումբի աշխատանքը: Վորբանոցի մեջ, վորտեղ յերեխաների մեծ մասը պատկոմներ են, աշխատանքի գործնական կազմը ուղղակի անհրաժեշտ ե դարձնում ակումբի աշխատանքը պատկոմական խմբին հանձնելու: Դա նշանակում ե, վոր ակումբային աշխատանքը ծրագրվում ե առաջ ե գնում պատկոմների ռալոնական ե գալառական բյուրոյի համաձայն: Այդ աշխատանքը շատ անգամ տեղի յե ունենում վոչ միայն վորբանոցի մեջ, այլ պատկոմների ռալոնական ակումբում կամ ընդհանրապես՝ ակումբը մնալով վորբանոցի պատերի մեջ, ծառայում ե վոչ միայն սովյալ վորբանոցի յերեխաների, այլ ե մերձակա պատկոմական խմբի յերեխաների համար:

Յերբ պատկոմական շարժումը ընդգրկում ե հետգհետե բոլոր յերեխաներին, ինքնավարական աշխատանքը անխուսափելիորեն դառնում ե պատկոմական կազմակերպության կազմակերպչական ձևերին, յերբ յերեխաների ընդհանուր ժողովը փաստորեն խմբի ընդհանուր հալաքութին ե հանդիսանում, յերեխաների գործկումը ձևափոխվում ու դառնում ե ողակապետների խորհուրդ: Մի խոսքով, վորբանոցը ամենահարմար կազմակերպչական ձևն ե յուր տվող աշխատանքը պատկոմական աշխատանքի սկզբունքների վրա կառուցանելու տեսակետից: Այժմ ալգլիսի սերտ միացման կամ ձուլման փաստեր արդեն գոյութոյն ունեն: Հարկավոր ե այդ փաստերի վրա կանգ առնել ե միայն տեղում ալելի մանրամասն քննության առնել նրանց:

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՆԵՐԻ ԴԵՐԸ ՅԵՐԵԽԱՆԵՐԻ ՇԱՐՇՄԱՆ ՄԵՋ

Պատկոմական շարժման ե դպրոցի փոխհարաբերությունների խնդիրը թերի կըլիներ, յեթե մենք լուությամբ անցնեյինք մանկավարժների դերի ե տեղի մասին յերեխաների շարժման մեջ, մի խնդիր, վոր սուր կերպով հուզում ե ուսուցչական մասսան: Դա այժմեականության այլոց հարցերից մեկն ե, վոր այժմ եթ պիտի լուծվի: Տարաձայնություններ շատ են այս հարցի լուծման մերձեցումների մեջ:

Ամենից առաջ մի հետաքրքիր հարց, ով պիտի ղեկավարի յերեխաների շարժումը, յերիտասարդությունը՝ հանձին կոմյերիտմության, թե՞ հասակավորները, յեթե հասակավորները, ապա հանձին կուսակցական կազմակերպության, այսինքն կոմսոլնիստական կուսակցության, թե՞ ղեկավարությունը կարող ե յուր ձեռքն առնել նայլ ուսուցչությունը, վորը մեծ մասով անկուսակցական ե: Յերեխաների շարժման վերաբերյալ հարցերը քննության յենթարկող մամուլի մեջ ձայներ ե կասկածներ են լուսվում, վոր ընդհանրապես յերեխաները, յերեխաների կազմակերպությունները կարող են ապրել ե առաջ գալ առանց հասակավորների ղեկավարության, վոր նույնիսկ «յերեխաների կազմակերպության ազդանշանը հասակավորների կողմից պիտի արվի»: Յերբ յերեխաների կազմակերպությունն արդեն մեծ ծավալով ստեղծվել ե, անհրաժեշտ ե մեծերի անշեղ ե անընդհատ ղեկավարությունը, այլապես կազմակերպությունը կըլուծվի^{*}). Իսկ դրա

^{*}) Տես Արնատուտի հոդվածը. Учитель и дет. движение. «Путь просвещ.» 11—12, 1923 թ. յերես 55.

կողքին մենք կարդում ենք Գերմանիայի յերեխաների կոմիտեների անունով խմբերի գործնական աշխատանքից բլոկադայի պատասխանը. «կազմակերպությունների մեջ ամբողջ աշխատանքը իրանք, յերեխաներն են տանում. նրանք աշխատում են նախագահություն մեջ, լինում են գանձապահ և տանում են այլ պաշտոններ. խմբի մեջ ղեկավարի դերը համեմատաբար աննշան է. ղեկավարի այլ քաղաք մեկնելու հանգամանքը աշխատանքի խանգարման պատճառ լինել չի կարող. խումբը շարունակում է գոյություն ունենալ և աշխատել առանց նրան: Պատահել են դեպքեր, յերբ առանց հասակավորների մասնակցության, նոր խմբեր են կազմվել. յերեխաներն ուղղակի հայտնել են նոր կազմակերպության մասին կենտրոնական կոմիտեին»^{*)}

«Պատանիությունը ամենավճռական ու արմատական կերպով խզել է յուր կապերը դեպի բարոյականություն ու դպրոցը գոյություն ունեցող մեղանական հարաբերությունների հետ, իսկ դրա հետ մեկտեղ նաև «յերեխաներին խնամելու» սովորությունների հետ: Նա հասկացավ պրոլետարական յերեխաների խմբերի մարտական բնույթը և ստեղծեց վոչ թե սոցիալիստական կամ կոմիտեիստական կիրառնորյա դպրոցներ, այլ յերեխաների ակտիվ շարժում» — գրում է Գերնլեն^{**)} Ահա այդ վիճաբանության յերկու ծայրերը: Վերջինս է ճշմարտությունը. մենք կարծում ենք, վոր այս հարցում վճռական խոսքը պիտի տալ փորձին, աշխատանքի գործնական կողմին: Իսկ այդ փորձը ցույց է տալիս, վոր յերեխաների շարժման ղեկավարությունը իրանց՝ այդ շարժման մասնակցողների ձեռքում է. յերեխաներն ու յերիտասարդությունը, և այն էլ պրոլետարական յերիտասարդությանը: Այո, յեթե ավելի ուշագիւր կերպով նայելու լինենք թեկուզ մեր՝ մինչ-

^{*)} Տես Լանգե. Детское движение и детские группы в Германии.

^{**)} Եդ. Գերնլե. «Работа в коммунистических детских группах».

հեղափոխական Ռուսաստանի յերեխաների կյանքին, այնտեղ ևս կրկարողանանք նկատել յերեխաների այնպիսի կազմակերպություններ, վորոնք առաջ են յեկել առանց մեծերի, հասակավորների մասնակցության և նախաձեռնություն, այլ հաճախ հակառակ սրանց. և այդ կազմակերպությունները իրոք յերեխաների իսկական կազմակերպություններ են: Սուսքն այստեղ յերեխաների հրապարակների ու ակումբների մասին չե, վորոնց մասին Արնստուտովը խոսում է յուր հոդվածի մեջ. վորովհետև ինչ է հարկավոր ապացուցանել, վոր այդ հրապարակներն ու կուրսները մեծերի կազմակերպություններ են յեղել միշտ փոքրիկի համար. և հենց դրա համար, վորովհետև «մեծերն եյին ազդանշանը տալիս միշտ», այդ կազմակերպությունները յերբեք չեյին դառնում իսկական յերեխաների կազմակերպություններ: Սուսքն այն խմբերի, այն «շայկա»ների մասին է, վորոնք առաջ եյին դալիս մայրաքաղաքի հսկայական շենքերի հետին բակերում, վորտեղ տարում եյին պրոլետարական յերեխաները, ինչպես և մեր գիմնազիաների և սեմինարիաների դասարաններում վերջին նստարանների վրա, վորտեղ աշակերտները միանում եյին ընդդեմ մեծերի, վորպես ուսուցման և «դաստիարակության» տիրող սխառմը կրողների: Շատ հասկանալի պատճառներով այդ խմբերը չեյին կարող յերեխաների շարժում ստեղծել տիրող վոստիկանական սեփմի որերին, բայց նրանք ընկերական համերաշխության միակ և բավականին հաստատուն դրսևորոցն եյին:

Այդպես ուրեմն, յերիտասարդությունը յուր ձեռքն է վերցրել յերեխաների շարժման ղեկավարությունը, տանում է այդ գործը և պետք է ասել: Յերիտասարդությունը դիտել ավելի սերտորեն, ավելի անկեղծորեն մոտենալ յերեխաներին: Յերեխաները իրանց յերիտասարդ ընկերների ներկայությամբ իրանց ավելի ազատ են զգում, ավելի պայծառ և ավելի լիակատար կերպով են արտահայտում իրանց ներգործականությունը, անմիջականու-

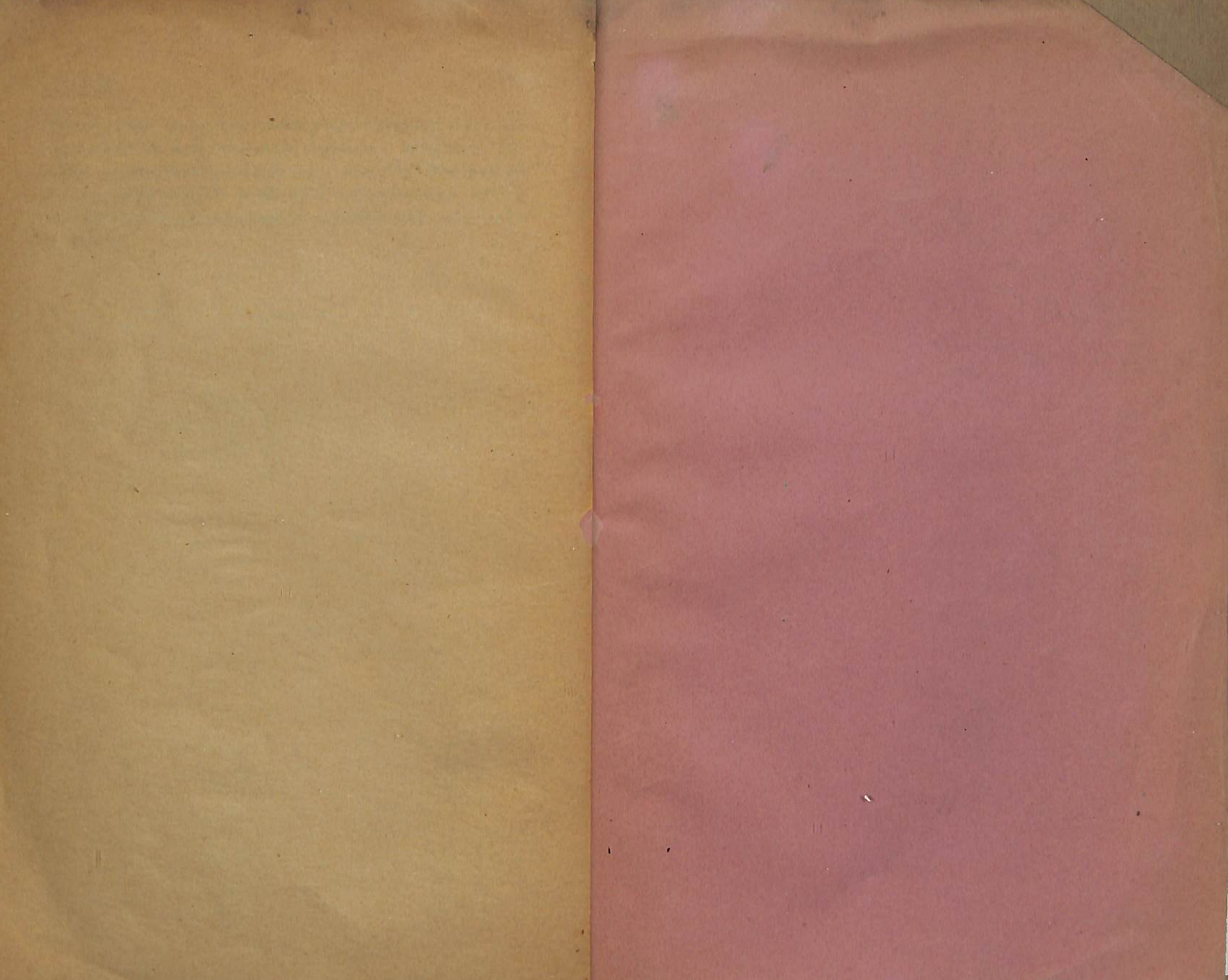
թյունն ու ազատութիւնը, հատկութիւններ, վոր մեծերի շրջանում յերեխաները մեծ դժվարությամբ են ձեռք բերում. յերեխաների կոմմունիստական խմբի՝ պատկերասրահային ամենաազատ հատկութիւններն են դրանք: Կոմմունիստական յերիտասարդութիւնը մշտնջենից առաջ արձագանք տվեց յերեխաներին կազմակերպելու հասունացած կարիքին. առաջնութեան իրավունքը նրանք պատկանում: Յերեխաների շարժումը մի առանձնահատկութիւն ևս ունի, վորը անհրաժեշտորեն պրոլետարական յերիտասարդութեան ղեկավարութիւնն է պահանջում. յերեխաների կոմմունիստական շարժումը դասակարգային, քաղաքական մի շարժում է, նա յուր անդամներին դաստիարակում է վոչ թէ կոմմունիստական բարոյականութիւնը դասավանդելով, այլ յերեխաներին ներմուծելով բանվոր դասակարգի կյանքի, կովի և աշխատանքի մեջ: Այդ ներմուծումը, այդ կապը կարող են յուրացնել շարժման ղեկավարներէջ նրանք, ովքեր իրանք են գուրս յեկել բանվորական դասակարգի խորքերէջ, ովքեր գիտեն նրա կյանքն ու կենցաղը, նրա կարիքները, ովքեր նրա հետ հազարավոր կապերով կապված են, կապեր, վորոնք աչքի համար անտեսանելի յեն, սակայն վորոնք ճշտորեն հաղորդում են բանվորական դասակարգի զարկերակի բաւարարումները:

Այս բոլորը մեզ համոզում է, վոր անհրաժեշտ է յերեխաների կոմմունիստական շարժման անմիջական ղեկավարութիւնը թողնել կոմմունիստական յերիտասարդութեան Միութեան ձեռքին: Այդ հանգամանքը բացասում է արդյոք մեծերի, հասակավորների աշխատակցութիւնը կամ մասնակցութիւնը այդ աշխատանքի մեջ: Յերեք, Հասակավոր կուսակցական ընկերները, վորոնք քաղաքական կովի, քաղաքական աշխատանքի մեծ փորձ ունեն, միշտ յերիտասարդութեան համար գիտակ և հեղինակավոր խորհրդատուներ կը մնան: Այդ գործակցութեան հաջողութեան գաղտնիքը նրա մեջ է լուր, վոր նրանք, յերիտա-

սարդութեան առաջ բաց անկող իրանց կենսական, քաղաքական և մանկավարժական փորձի գանձերը, չհագնեն այն անսխալական քրմապետի դողան, վորը բռնել և յուր ձեռքում ճշմարտութիւնն իմանալու բանալին, Հաւան յերիտասարդութեանը պատրաստի, անվիճելի ռեցիպտներ, այլ ոգնեն այն փորձի ձեկավորմանն ու ըմբռնմանը, վոր յերիտասարդութիւնն ինքն է հետզհետե ձեռք բերում կովի, աշխատանքների վորոշումների պրոցեսում: Սոցիալական դաստիարակութեան և կուսակցութեան որդանների աշխատակցութիւնը կոմիւնիստական կոմիտեաների հետ — յերեխաների կոմմունիստական շարժման աշխատանքի մշտական ուղեկիցն է:

Այդ աղապս. իսկ ուսուցչութեան լայն մասսաները կարող են արդյոք տեղ ունենալ յերեխաների շարժման մեջ: Այն ուսանողները, վորոնք կը հրաժարվեն այն մտքից, վոր իրանք յերեխաների կյանքի, աշխատանքի և Հանրի միակ կազմակերպիչներն ու ղեկավարներն են, արագ և հեշտ կերպով ընդհանուր լեզու կը գտնեն պատկանելի հետ: Ուսուցիչներէջ նրանք, վորոնք Հեն մոռանա, վոր պատկանական խմբի մեջ գլխավոր անձը վոչ թէ ղեկավարն է, այլ յերեխան, պրոլետարական յերեխան, նրանք, ովքեր գիտեն լսել և կատարել յերեխայի աճող պահանջներն ու կարիքները, այդպիսիները կը կարողանան դրանց պատասխանել: Ուսուցիչներէջ նրանք, վորոնք համար պրոլետարիատի կովի հարսդատ մի դործ է, վորոնք վոչ միայն սովորեցնում են, թէ ինչպէս պետք է մղել այդ կովի, այլ իրանք ել լարված ու կրակոտ նետվում են կովի մեջ, բանվոր դասակարգի հետ ճանապարհ են հարթում դեպի կոմմունիստական նոր հասարակութիւնը — այդպիսիները յերեխաների կոմմունիստական շարժման մեջ տեղ կը գրտնեն: Տնդ Հունեն այդտեղ միայն նրանք, ովքեր մինչև ոյժմ կրավորական գիտող են մնացել իրանց աչքերի առաջ ծավալվող մեծադուլն պատմական ղեկքերի հանդեպ, նրանք, ովքեր «Նեպ»-ի պայմաններում նորից աշխատում

են մյուս ասիլը դուրս գալ, մանր բուրժուազիայի ասիլը, ով-
քեր ընկած են այն ցնորական ճահճային կրակների հե-
տևից, վորոնք առկայծում են տեղ տեղ մեր խորհրդային
հասարակականութեան ֆոնի վրա—այդպիսիների համար
յերեխաների կոմունիստական շարժման մեջ տեղ չըկա
և չի լինի:

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

- № 1. Դպրոցը և կամուսնիկը
 № 2. Ազգային հարցը և կամուսնիկը
 № 3. Կրոնը և կամուսնիկը
 № 4. Պրոլետարական դատարանը
 № 5. Բնագիտությունը և աշխատանքի դպրոցում
 № 6. «Նվեր պատանիներին» (Հոկտ. Հեղ. աթիվ)
 № 7. Աշխատանքի մեծ տներ (Մայիսի 1)
 № 8. Հայոց լեզվի ծրագիրը
 № 9. Հրահանգ ուսուցիչներին և քաղաքացու գիտելիք-
 ների ծրագիրը
 № 10. «Ուրիշ և կամուսնիկները»
 № 11. Պ. Բլանկի, «Վերն և աշխատանքի դպրոցը» պր. I.
 № 12. » «Աշխատանքի դպրոցի մանկապար-
 տիկը» պրակ. II
 № 13. » «Աշխատանքի դպրոց I տարի՝ մանկ».
 պրակ. III.
 № 14. «Մեր մեծ տներ» (Հոկտ. Հեղ. աթիվ)
 № 15. Գործնական ման ապարժություն
 № 16. Աշխատանքի տներ
 № 17. Ուսուցչությունը կոլեկտիվ աշխատանքը
 № 18. Պատկանները և դպրոցը
 № 19. Բնագիտությունը դյուրական դպրոցում

